

Maja Kuzmanovič, mlada je umjetnica i istraživačica rodom iz Pule koja je već 15 godina trajno nastanjena u Europi gdje umjetnički djeluje kroz studio-udrugu FoAM. Od 1997 kad završava magisterij iz tzv. „Narativne alkemije“ na Fakultetu za umjetnost, medije i tehnologiju iz područja interaktivnog filma i pripovijedanja, prisutna je s raznim projektima koji uključuju umjetničko i znanstveno promišljanje. Rad obuhvaća područja kao što su film, internet, virtualna stvarnost. Sudjeluje u raspravama o integraciji i sinhronizaciji multimedijalnog sadržaja u novi jezik te istražuje nove načine pripovijedanja posebno u tzv. miješanoj stvarnosti koja u sebi sadržava elemente iz virtualne stvarnosti i stvarnog života. S obzirom da njeno umjetničko djelovanje intenzivno koristi znanstvene metode ne čudi da je 1999. uvrštena M.I.T.-ovu listu 100 mladih inovatora. Skupa sa suradnicima osnovala je studio FoAM gdje radi kao glavna agentica za davanje ili restoriranje života i životne energije (invigorator) te „smješna Žena, Kraljica međunarodne kuhinje“. Ove je godine Maja Kuzmanović uvrštena u mlade globalne vođe, prestižnu listu Svjetskog ekonomskog foruma koja s više kreativno istraživačkih timova promišlja budućnost ljudske rase.

FT: Na Festivalu oglašavanja u Opatiji održala si predavanje koje se uglavnom odnosilo na prilike i izazove komunikacije o promjeni klime, a glavna tema koja se provlačila jest pitanje održivosti ljudske rase. Kako gledaš na održivost i što ona predstavlja za tebe i udругu FoAm?

Održivost ljudske rase je pitanje 21og stoljeća. Na našoj generaciji je odgovornost promijeniti neodržive navike industrijskog društva. Sve ljudske djelatnosti se po meni moraju prilagoditi današnjim izazovima - kako usporiti globalnu promjenu klime? Kako održati civilno društvo, kad mnoge zemlje, uključujući SAD s jedne strane, a Kina s druge strane aktivno miniraju osnovna ljudska prava? Kako spriječiti često globalno istrijebljenje i radikalno smanjenje bio-diverziteta o kojem

ovisimo? Kako smiriti fundamentalističke ideje i propagirati religioznu toleranciju? I tako dalje...

Moja organizacija, FoAM i ja se zalažemo za propagiranje ekoloske i društvene održivosti kroz sve naše djelatnosti - od umjetnosti, preko edukacije, znanstvenog i tehnološkog istraživanja, do hrane i vrtlarstva. Ono što me ispunjava nadom je da će ubrzana promjena klime, koja je simptom neodrživosti sadasnjeg društva, uspjeti ujediniti ranije neprijatelje, te da će nas zajednički cilj približiti i na drugim planovima. Tako mislim kad se osjećam optimistično. No imam i pesimističnu stranu, koja mi govori da ćemo možda uspjeti usporiti kratkotrajne vremenske katastrofe, ali ubrzati nehumani kapitalizam i fundamentalizam, polarizaciju tzv. razvijenih od nerazvijenih nacija itd. Međutim tako nešto neće biti dugo održivo. Pa možda se dovedemo do istrebljenja ljudske rase. Zemlja bi bez nas vjerojatno relativno brzo 'ozdravila', ili se barem promijenila da bi postala domom novim životinjskim i biljnim sortama. Bad luck za nas...

O čemu se točno radi u organizaciji FoAM i koje su osnovne metode rada?

FoAM (<http://fo.am>) je kulturna udruga i laboratorij za ponovno ujedinjenje ljudskog znanja, kroz povezivanje umjetnosti, znanosti i tehnologije. Od 2000e radimo u Briselu i Amsterdamu na projektima u kojima pokušavamo 'mješati' stvarnosti tih (po našem mišljenju) previše odvojenih disciplina. U našim radovima postavljamo kritična pitanja o ciljevima i upotrebi znanstvenih izuma i novih tehnologija.

Umjesto da sjedimo van događanja i pesimistično kritiziramo gubitak privatne sfere, bioloske raznolikosti ili software patenata, mi se aktivno zalažemo za alternativan pristup tehnološkom napretku - za heterogenizaciju i demokratizaciju medija, slobodnu distribuciju software-a, za ekološki pristup u tehnološkom, tekstilnom i arhitektonskom dizajnu itd.

Organiziramo radionice, konferencije, sastanke, istraživanja i

umjetničke projekte. Stvaramo eksperimentalne situacije u kojima novi materijali, mediji i tehnologije mogu doprinijeti kreativnosti, društvenoj interakciji, igri ili čak i psihološkoj terapiji.

Budući da radimo s raznim disciplinama, metode istraživanja, produkcije, prezentacije i dokumentacije su nam trans-disciplinarne.

Što se tiče kreativne produkcije, FoAMovi se radovi ne mogu svrstati u jednu umjetničku formu. Kad nas netko pita da opisemo sta radimo, mi često kazemo da stvaramo 'art of lived and living experience', gdje stvaraoci i posjetioci sudjeluju u stvaranju umjetničkog ili znanstvenog djela. Da spomenem nekoliko platformi, radimo interaktivne instalacije i performanse, gastronomske večeri, VJ/DJ duete, 'chill-out rooms' i 'play-spaces'.

Opiši nam jedan tipičan FoAM-ov projekt

Recimo, projekt groWorld, o kojem sam govorila na FESTOu je dugogodišnja FoAMova inicijativa, koja se razvija u tri paralelna smjera: sym, bio i sys. U 'Sym'-u radimo na primjeni ekološkog razmišljanja i 'bio-mimetike' u kulturi, dizajnu umjetnosti i zabavi. Na primjer, inspirirana procesom fotosinteze, jedna od nasih suradnica, Rachel Wingfield radi na dizajnu multifunkcionalnog objekta - hibrida između zavjese i lampe, koja se preko dana puni sunčanom energijom, da bi je, kad se smrači, pretvorila u svjetlost. 'Bio' smjer se bori protiv alarmantnog smanjenja bioraznolikosti, kroz uzgoj urbanih vrtova na deaktiviranim gradskim područjima (kao otpadi, zagađena zemljišta ili zaboravljeni prolazi), koristeći tehniku 'prirodnog ratarstva' Masanobu Fukuoke. A 'Sys' se bavi istraživanjem 'zelenih' tehnologija, alternativne energije i 'otvorenih' komunikacijskih sistema. Jedan od proizvoda ovog smjera će biti software za vizualizaciju utjecaja osobnog životnog stila na promjenu klime, koji može pomoći u donošenju svakodnevnih odluka - na primjer - u koliko se želim svaki dan

pet minuta tuserati, da bih smanjila potrošnju vode i energije, ne bih smjela voziti auto svaki treći dan i trebam posaditi pet stabala svakih šest mjeseci.

Kako doživljavaš to što te svjetski ekonomski forum uvrstio u „mlade globalne lidere“?

Moja prva reakcija je bila da sam umrla od smijeha. Nije mi bilo jasno zasto bi WEF mene ukljucio u tu listu. U mojoj povijesti ja sam često bila s druge strane ograde - na sastancima WTOa, G8a i slicnih, nekoliko puta sam bila među demonstrantima. To sam vec godinama prestala raditi jer mislim da ima boljih načina promovirati alternativnu budućnost. Odlučila sam prihvatiti priznanje da bih mogla raditi unutar organizacija koje promoviraju globalizaciju, izbliza shvatiti o čemu se radi, što ih motivira, što su im dobre strane, te šta je u mojoj moći promijeniti. Kao zajednica 'YGL' (Young Global Leaders) imamo zadatak da promijenimo svijet na bolje do 2020e - radeći u grupama za poboljšanje ekološke situacije, istrebljenju siromaštva, inovacije na području politike, ekonomije, sigurnosti, edukacije, zdravstva, multikulturalizma itd. Priznanje dolazi s puno dodatne domaće zadace...

Od tada sam bila na dva sastanka u Vancouveru i Reykyaviku, gdje sam upoznala mnoge zanimljive ljude, koji pored ekonomskih imaju i ambiciozne društvene ciljeve. Biti u tom krugu ljudi je za mene bitno da bih dobila dovoljno široku perspektivu, a imam šanse i razmijeniti mišljenje i raditi na projektima s ljudima iz potpuno drugačijih kulturnih, političkih, ekonomskih i društvenih konteksta.

Koji su tvoji osnovni razlozi za umjetnost, djelovanje, rad?

S ocem fizicarem i majkom psihologom već sam vrlo rano bila upoznata i fascinirana sa znanosti, posebice me privlačila botanika, organska kemija, teoretska fizika i topologija. Istovremeno sam eksperimentirala sa mnogim umjetničkim disciplinama - od kazališta i plesa, do muzike i vizualne

umjetnosti. Zanimalo me komunicirati s ljudima kroz mnoštvo jezika i medija. Odrastajući u toj mješavini umjetnosti, humanističkih i prirodnih znanosti, nije čudo da je cilj i razlog mog djelovanja uklapanje tih disciplina u holističku cjelinu. Do takvog cilja bih teško došla sama, pa sam osnovala FoAM. Željela sam osnovati strukturu koja bi mogla funkcionirati između umjetničkog i znanstvenog svijeta - mjesto gdje umjetnici ne postoje samo da bi uljepšali slajdove svojih znanstvenih kolega, gdje znanstvenici mogu istraživati predmete koji nemaju direktne primjene na tržištu (što se nažalost sve više dešava u institutima i na fakultetima), i gdje su tehnolozi prihvaćeni kao kreativci, a ne 'samo' tehničari koji postoje da implementiraju ideje 'umjetnika-genija'.

Sto je za tebe važnije, umjetnost ili politika?

Jedna je teoretičarka naš rad nazvala 'inhabited politics' - eksperimenti u kojima se umjetnost i politika nadopunjuju. Što se nas tiče, modernizam je umjetnost previše marginalizirao i postavio na apstraktno postolje, van društva. Postmodernizam se tome cinicno smijao, ali još uvijek nije prljao ruke društvenim problemima. Mislím da je vrijeme da postanemo malo skromniji i vidimo sebe kao dio i proizvod danasnjeg društva. Politika tada neminovno postane dio umjetnosti, a umjetnost dio politike.

S obzirom da si bila gost na FESTO-u, festivalu oglašavanja, kako gledaš na oglašavanje?

Oglašavanje nije moja jaka strana. Ukratko, s moje laičke točke gledišta, sadašnja uloga oglašavanja je dosta podvojena. S jedne strane, previše oglašavanja danas podmazuje potrošačku mašineriju koja se hrani ljudskim željama, nadama i strahovima. Mislím da bi oglašavanje trebalo težiti iskrenoj i izvornoj komunikaciji, jer mnogi ljudi postaju sve više 'digitalno pismeni', sposobni pronaći informacije koje se kriju iza praznih i drečavih slogana. S druge strane, stručnjaci

oglasavanja znaju kako komunicirati i kako atraktivno prenijeti bitne poruke. Današnjim i sutrašnjim svjetovima potrebni su dobro obučeni iiskusni komunikacijski eksperti, koji mogu utjecati na općenit preobražaj ljudskih navika i životnog stila. S te strane, oglašavanje može imati veliku odgovornost neformalnog obrazovanja ljudi o ekološki i društveno održivim alternativama, drugim riječima, može djelovati na vrlo bitnu i potrebnu, masovnu promjenu svijesti (iako nisam u potpunosti ubijeđena da će se svijet oglašavanja s takvim ciljevima složiti). Ukoliko želimo da ljudska vrsta preživi više od idućih sto godina, i uziva nešto od današnjeg post-industrijskog komfora, trebat ćemo svi, uključujući i oglašavanje, pošteno zavrnuti rukave...

Ciljevi izlaganja na FESTO-u?

Slični, kao i moje uključivanje u WEF - htjela bih znati više o toj industriji, koju ljudi u mom svijetu često optužuju za kriminalne laži i mrljanje očiju. Htjela sam čuti što se o oglašavanju prica u našim krajevima, i vidjeti da li mogu naći ljude s kojima surađivati. Na FESTO-u sam bila vrlo ugodno iznenađena predavanjem **Mikea Longhursta** iz McCann Ericksona o održivosti i prilikama za brandove, u kojem je taj poznat veteran oglašavanja u biti potvrdio mnoge moje laičke misli - što se tiče izvorne komunikacije, konfuzije konzumenata, neodrživosti sadašnjih korporacijskih struktura itd. Čuti nekoga iz industrije oglašavanja koji se obraća svojim ljudima istim jezikom kao ja kad razgovaram s političkim aktivistima, daje mi puno nade za bar neki dio oglašavanja.

Primjetio sam da si na kraju izlaganja postavila pitanja oglašivačima. Koja su to bila pitanja i zašto?

Moja tri pitanja oglašivačima na kraju predavanja su bila:

1. Jeste li svjesni neodrživosti današnjeg potrosackog načina života?

2. Kako ćete ljude uvjeriti da se temeljno moraju promijeniti ako žele preživjeti promjene klime, masovno istrebljenje, fundamentalizam, prenaseljenost, zagađenost i druge simptome naše neodržive civilizacije?

3. Koje konkretne akcije poduzima vaša firma, grad, država i vaši korisnici da bi popravili situaciju, i između ostalog smanjili ljudski efekt na promjenu klime?

Odgovornost je na svakom pojedincu, na svakoj organizaciji, naciji, kontinentu, na cijeloj planeti. Moramo što prije shvatiti da je sve sa svim povezano, te da će svaka naša akcija (bilo pozitivna ili negativna) utjecati na budućnost čitavog svijeta. Vrijeme kad smo se mogli skrivati iza odgovornosti države ili ekonomije ubrzano dolazi kraju. Ovo nije doba za ljenčarenje... Nije ni za za revoluciju, već za pozitivnu evoluciju.

Kakva je tvoja veza s hrvatskom? Misliš li se vratiti, proširiti djelovanje na suradnju s hrvatskim projektima i općenito, kako doživljavaš svoj hrvatski identitet?

Otišla sam studirati u inozemstvo 1991., pa su mi mnoge promjene dosta strane. Negdje sam pročitala citat "Europe could be my fatherland, Europe doesn't exist." Tako se i ja često osjećam. Identitet s kojim sam odrasla više u Hrvatskoj nije poželjan, a identitet koji je postao 'Hrvatski' je meni nepoznat. Kad me netko pita otkuda sam, ja obično kažem 'iz Istre'.

Nekoliko puta sam pokušala ponuditi svoju pomoć i projekte, no obično sam dobila odgovor da 'šta mislim ako sam se školovala vani, da se mogu vratiti da ljudima solim pamet' i slične komentare. Sredinom devedesetih me jedan novinar čak i proglasio 'izdajicom hrvatske nacije' jer sam u jednom predavanju koristila nekoliko srpskih riječi. Nakon par takvih 'opekotina' odlučila sam svoju energiju uputiti drugim dijelovima svijeta, u kojima će društvo

priznati moj trud, a ne mi odrezati glavu jer nisam htjela pratiti glavnu struju. Znam dosta ljudi koji su se prilagodili situaciji u Hrvatskoj i zalažu se za pozitivne promjene. Ako ikome od njih treba pomoć, na mene mogu računati. Prije par godina sam komunicirala s ljudima iz MAME, s Ivanom Marušićem - Klifom, Andrejom Kulundzic i Darkom Fritsom, ali su nam se putevi malo razisli, budući da se trenutno bavim manje striktno novim medijima. U ovom trenutku je moja najčvršća veza sa 'rodnim krajem' moja obitelj i nekolicina prijatelja, te naravno predivna priroda. Vratim se otprilike jednom godišnje, da bih provela nekoliko mirnih dana s roditeljima, bratom, bakom i ostalom rodbinom, te da bi se s njima prošetala uz more, brala gljive, trave i drenjine. A zalomi se i koja fešta s mnogim čašama biske i medice...

Draško Ivezić